

dr hab. Mirosław Golon, prof. UMK
Zakład Historii Powszechnej i Polski po 1945 r.
Instytut Historii i Archiwistyki, Wydział Nauk Historycznych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
ul. W. Bojarskiego 1, 87-100 Toruń; e-mail: mgolon@umk.pl

Recenzja wydawnicza opracowania:

***Ludzie Wolności w regionie kujawsko-pomorskim*, red. Michał Białkowski,
Zdzisław Biegański, Wojciech Polak, Toruń 2014 z serii „Dzieje Regionu
Kujawsko-Pomorskiego”, t. IV**

Opracowanie zatytułowane *Ludzie wolności w regionie kujawsko-pomorskim* zostało poświęcone szeroko przede wszystkim biografistyce powiązanej z istotnym zagadnieniem walki o wolność. Czternaście studiów zamieszczonych w pracy obejmuje bardzo zróżnicowane kwestie, powiązane jednak z tytułowym zagadnieniem ‘Ludzi wolności’. Zespół badawczy utworzyli głównie pracownicy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Bydgoszczy. Autorzy tomu słusznie podkreślili, że głównym celem było spojrzenie na historię naszego regionu przez pryzmat biografii zarówno bardziej znanych postaci, jak i historycznych bohaterów znanych tylko specjalistom, które warto spopularyzować.

Pracę rozpoczyna artykuł Sylwii Galij-Skarbińskiej zatytułowany: *Wolność – źródło wartości praw człowieka*. Autorka podjęła próbę filozoficzno-historycznych rozważań nad wolnością, faktycznie jednak służy on podkreśleniu znaczenia najbardziej podstawowej definicji tego pojęcia dla lepszego zrozumienia właściwych tekstów opracowania, poświęconych właśnie ludziom wolności. Drugi artykuł to obszerne studium z zakresu historii średniowiecznej, autorstwa znanego mediewisty Zbigniewa Zyglewskiego – *Regionalni zwycięzcy walk z zakonem*

krzyżackim o wolność pogranicza kujawskiego w XIV i XV wieku. Tekst jest świetnie udokumentowany i prezentuje najbardziej aktualny stan badań tytułowej problematyki. Krzysztof Rogucki (*Przynieśli upragnioną wolność. Generał Józef Haller, Błękitna Armia, ziemia pomorska*) skoncentrował uwagę w swoim artykule na postaci jednego z najbardziej znanych dowódców polskich z okresu walki o niepodległość w latach 1918-1920. Tekst wzbogacono interesującymi fragmentami ważnych dokumentów źródłowych, a także uwagami dotyczącymi okresu 1921-1939, w czasie których gen. J. Haller miał nadal liczne związki z Pomorzem. K. Rogucki zakończył swój tekst uwagami o przywróceniu pamięci J. Hallera na Pomorzu po 1989 roku, ze szczególnym wzrostem tej aktywności w latach 2008-2011. Kolejny artykuł, autorstwa Włodzimierza Jastrzębskiego również poświęcono wybitnej postaci związanej z okresem XX-lecia międzywojennego. W tekście: *Leon Janta-Polczyński jako działacz niepodległościowy w zaborze pruskim i w Odrodzonej Rzeczypospolitej*. Autor scharakteryzował dzieje rodziny i liczne formy aktywności samego tytułowego bohatera, między innymi jako wiceministra byłej dzielnicy pruskiej i ministra rolnictwa. Ewa Gawrońska zajęła się z kolei zagadnieniami ze sfery kultury: *Poprzez kulturę do wolności. Zasłużeni organizatorzy i twórcy życia muzycznego na ziemiach chełmińskiej i Michałowskiej do 1939 r.* W tekście zarysowano sylwetki grupy działaczy muzycznych i tworzonych przez nich instytucji, jak chóry, orkiestry, wydawnictwa itp.

Kolejna chronologicznie część pracy, to lata 1939-1945. Ten tragiczny dla Polski okres II wojny światowej został uwzględniony aż w czterech tekstach. Izabela Mazanowska (*Wolność najwyższą ma cenę.. Portret zbiorowy ofiar zbrodni Samoobrony Niemieckiej (der Volksdeutscher Selbstschutz) na Pomorzu jesienią 1939 roku*) zwróciła uwagę na jedną z najbardziej przerażających zbrodni z pierwszych miesięcy niemieckiej okupacji w Polsce w 1939 roku. Miała ona za zadanie zniszczyć polskie elity lokalne na Pomorzu, częściowo także w innych regionach kraju. Soraya Kuk

Bydgoszczą: *Wojenne losy Anny Jachniny – autorki piosenki „Siekiera, motyka ... „.* Z kolei Alicja Paczoska-Hauke przedstawiła artykuł: *Dowódcy Podziemia niepodległościowego na Kujawach wschodnich (1945-1947)*. Tekst z kręgu badań nad ‘Żołnierzami Wykletymi’, czyli nad powojenną antykomunistyczną konspiracją.

Kolejne cztery artykuły zostały poświęcone ludziom z kręgu opozycji w PRL, przede wszystkim związanym z „Solidarnością”. Michał Białkowski zamieścił obszerny tekst: *Wiara i nauka – siostry wolności. Zarys działalności religijnej, politycznej i naukowej Profesora Andrzeja Tyca*. Wojciech Polak opublikował obszerne studium: *Antoni Stawikowski – przywódca toruńskiej „Solidarności”*. Ks. Michał Damazyn zajął się z kolei sylwetką jednego z licznych w działaniach opozycyjnych przedstawicieli duchowieństwa: *Ksiądz Józef Kutermak – pasterz wolnych ludzi*. Judyta Bielanowska napisała pracę: *Andrzej Murawski – działacz toruńskiej „Solidarności”*.

Ostatni artykuł zamieszczony w pracy to artykuł Joanny Szczutkowskiej – *Ludzie wolności? O filmowcach z regionu kujawsko-pomorskiego od Poli Negri do Bogusława Lindy*. Podsumowując całość materiału należy niewątpliwie pochwalić ideę wydrukowania takiego zbioru. Szersza objętość tekstów pozwoliła bowiem wyjść poza formułę typową dla słowników biograficznych i nieco szerzej zarysować sylwetki postaci ważnych dla historii naszego regionu, a niejednokrotnie dla całej Polski. Takie publikacje mają walory nie tylko naukowe ale także istotną rolę edukacyjną oraz wychowawczą, kształtowania pożądanych wzorców postaw i zachowań.

Poza samymi tekstami pracę wzbogacono aneksem fotograficznym. Podsumowując całość tekstów przygotowanych do druku w pracy *Ludzie wolności w regionie kujawsko-pomorskim* w ramach serii: *Dzieje Regionu Kujawsko-Pomorskiego*, należy uznać, że stanowią one materiał przydatny dla celów dydaktycznych w szkole i niewątpliw